PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

PRÓZA

- období plné nejrůznějších změn, do tehdejší doby nejhorší válka v dějinách lidstva, pandemie španělské chřipky
- literatura je velmi pestrá, svět není jednoduše poznatelný a popsatelný
- próza je útvar, který tíhne k epice, v rámci experimentace se začíná uvolňovat dějová linka
- resignace na čistě realistické vnímání ⟶ literatura je daleko různorodější, než tomu bylo doposud
- přibývá úvahových prvků ⟶ objevují se lyrické pasáže, i v próze má lyrika výrazné uplatnění
- subjektivizace: snaha vidět svět z různých úhlů pohledu, z různých pohledů postav (jako za kubismu), v rámci jednoho díla může být třeba více vypravěčů
- forma deníkových zápisů, reportážní prvky, kompozice je daleko složitější než dříve, běžné jsou časové skoky, metoda proudu vědomí (prozaický protipól pásma: PPP), prvky absurdní literatury (jako nonsensová poezie)
- spousta děl se pořád drží realismu a naturalismu, ale objevuje se sci-fi, fantasy, veliké oblibě se těší detektivní příběhy, ale ty inteligentní, kde je potřeba inteligentního, logicky myslícího detektiva, který je schopný řešit záhady
- objevují se *antiutopie* = *dystopie*: umělecké vize světa, kde lidstvo žije strašný život – opak k představám ideálního světa, tedy nějaké podrobné zachycení světa, který funguje, ale ty principy, na nichž funguje jsou povětšinou totalitární[1]
- odraz první světové války – tzv. ztracená generace – mladí muži, kteří museli narukovat a válka je připravila o možnost prožít své mládí, vybudovat si nějaké zázemí, poprvé použito v souvislosti s americkými vojáky – ti to měli ještě horší, protože se vraceli do normální, válkou nezničené společnosti, jíž byli ještě cizejší, než v Evropě

Romain Rolland (1866-1944)

- (*novela*) **Petr a Lucie**: viz povinná četba, příběh válečný, ale ne na frontě, o nějakém normálním životě ve válečné době
- zažil války obě, byl důsledným pacifistou
- studoval historii, dějiny hudby – tyto přednášel na Sorbonně, intenzivně zúročeno v jeho lit. tvorbě
- r. 1915 obdržel Nobelovu cenu za literaturu za román Jan Kryštof
- velký pathos, hodně metaforiky, v dílech se snažil zachycovat postavy, které jsou osobnostmi, ale zároveň takové, které mají samy o sobě vnitřní pochyby
- rád zkoumal významné historické osobnosti, je tvůrcem životopisů – Život Beethovenův, Michelangelův, Tolstého, Gándhího
- (*román-řeka*) **Jan Kryštof**: skladatel, toho sleduje už od narození, konec je na začátku první sv. v., prostorově původně od Rýna, pak se ocitá ve Francii a Švýcarsku, pustíme si výňatek – přirovnává hudbu k lásce, k plnému prožitku ji musíme s někým sdílet
- pracoval u červeného kříže

Erich Maria Remarque (1898-1970)

- Němec, přímý účastník, bojovník v první sv. v.
- (*román*) **Na západní frontě klid**: popis ztracené generace, Paul Bäumer a jeho kamarádi vystudují školu a přesvědčeni učitelem dobrovolně narukují, prochází cvičením (Himmelstoss) a pak jsou nasazeni do zákopů (mentor Kaczynski), válka je psychicky ničí,

[1] Totalitarismus je politický systém, jehož vládnoucí skupiny neuznávají žádné meze svých pravomocí a snaží se regulovat všechny aspekty veřejného a soukromého života.

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

jeden po druhém umírají, vsuvka o Paulově dočasném propuštění z fronty, kde je kontrast mezi člověkem poznamenaným válkou a normálním světem, ukázal horory války, nezáleží, na které straně člověk bojuje
- ostatní romány už neměly takový ohlas, všechno to bylo na jedno (malino) brdo – samotářský hrdina s velkými problémy, všichni popíjeli calvados (jak se to píše), mezi nimi např. **Tři kamarádi**, **Vítězný oblouk**, **Černý obelisk**

Henri Barbusse (1873-1935)
- francouzský autor, jeho maminka byla Angličanka, zemřela v jeho třech letech
- dobrovolně šel bojovat v první světové válce, dva roky bojoval na frontě, tam taky ze svého přesvědčení vystřízlivěl, motivace se v zákopě ztrácí, zůstává jen boj o přežití
- po válce levicové smýšlení, spoluzaložil pacifistickou skupinu **Clarté**, která vydávala stejnojmenný časopis, dále organizovali různé mítinky, chtěli předávat svoje pacifistické myšlenky
- (*netypický román*[2]) **Oheň** (Deník bojového mužstva): často přirovnávána k Remarquovu Na západní frontě klid, podobné vyznění (válka je špatná, ničí člověka, degraduje lidské hodnoty), naturalistické pasáže, lyrizované (ve smyslu ne tolik dějové) scény, liší se: už z podtitulu je zřejmé, že není jen jedna hlavní postava, jedná se o zážitky celé skupiny, postavy se proměňují (umírají či přichází noví), kapitola Oheň, která dala románu jméno, patří k těm naturalistickým, pojednává o dopadech granátů, spousta mrtvých a bolesti, další kapitoly Obvaziště, navazuje na Oheň, čtenář vidí, co se děje, když se bitva přežene, kolik tam zůstává raněných, jak se o ně postarat apod., další kapitola Robota, kde kopou v promočené hlíně (prší), ale oni musí pokračovat (lyrické pasáže), kratičká kapitola, kde francouzský voják odmítá jít do útoku, a tak ho pro výstrahu zastřelí
- společně s Romainem Rollandem patřili do skupiny Clarté

Ernest Hemingway (1899-1961)
- jeho otec lékař, pochází z Chicaga, a proto když byl Ernest za první světové frontě na italské frontě, jezdil sanitkou, jinak pracoval jako žurnalista a spisovatel
- čtyřikrát ženatý
- rád cestoval, nějakou dobu fungoval ve Francii jako americký dopisovatel, měl rád Kubu, často se tam vracel, rád lovil, na jednom safari se zranil a nikdy se z toho nezotavil, což nastartovalo jeho deprese, nemohl chodit, měl poraněnou ruku, k tomu se potom přidá alkohol
- spáchal sebevraždu, stejně jako jeho otec
- *metoda ledovce*: typická metoda Hemingwaye, ukáže čtenáři jen špičku ledovce a zbytek mu nechá na domyšlení, je tedy prostor na více interpretací, nikdy se nedozvíme, která je správná; nechá čtenáře nahlížet do hlavy jen některým postavám, nebo třeba otevřený konec, úspornost ve vyjadřování – nenamáhá se tím, aby třeba v rozhovoru používal různé uvozovací věty, obraznost není to stěžejní, na co se soustředí
- (*román*) **Sbohem, armádo**: z první světové války, ale vyšel až v roce 1929, odehrává se na italské frontě, hlavní postava Frederick Henri je řidič sanitky → autobiografické prvky, Frederick je raněn a ocitne se v nemocnici, kde se mu otočí život naruby, protože potkává ošetřovatelku Catherine Berkleyovou a zamiluje se, ale musí se vrátit na frontu, události na frontě nejsou líčeny naturalisticky, ale je tu co dělá válka s psychikou postav, objevuje se tu zkratkovité jednání (scéna obdobná s Barbussem, když Frederick zastřelí jednoho ze svých

[2] spíše sled jednotlivých příběhů, které nejdou nutně po sobě, částečně řetězová kompozice

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

mužů pro odepření poslušnosti), pak Frederick odchází z armády a vrací se za Catherine, která s ním čeká dítě, silně protiválečné

- (*román*) **I slunce vychází**: jmenováno Gertrudě Steinové, což je bohémka, která kolem sebe sdružovala literáty, byla první, která použila pojmenování *ztracená generace*, hlavní hrdinové se snaží nějak vyrovnat s návratem z války, ale nejde jim to, nejsou schopni dělat nic smysluplného, jsou v depresích, je to smutné
- (*novela*) **Stařec a moře**: hlavní postava rybář stařec Santiago, už několik dní nic neulovil, vyplouvá tedy na moře s tím, že chce pořádnou rybu, uloví mečouna, sledujeme rybáře během čtyř dnů během této výpravy, obrovská symbolika, respekt k přírodě, protknuto hlubokými myšlenkami, za Literákovou dobré čtení
- (*román*) **Komu zvoní hrana**: inspirováno Johnem Donnem (anglický básník přechodu mezi renesancí a barokem), lyrický subjekt (hl. postava Robert Jordan) se cítí jako součást kolektivu, jinak byl individualista, děj se odehrává za španělské občanské války, dostane úkol vyhodit jeden most do vzduchu
- povídky: velké množství, mnoho z nich mají tématiku první světové války, jedna z nich ne: Č 68-72: **Můj táta**
    1. Kde se děj povídky odehrává? v severní Itálii, jižní Francii a Paříži
    2. Odkud pocházel Joeův táta? z Ameriky
    3. Jaký byl Joeův táta? dobrý vztah se synem, běhají spolu, na konci se odhalují jeho slabé stránky, propadá alkoholu, zapálený do koní, vytrvalý
    4. V čem se projevuje metoda ledovce? je tam spoustu neřečeného, nevysvětleného
- (*povídka*) **Velice krátká povídka**: vypravěč je vnější, er-forma, v dopise je polopřímá řeč, dvě postavy: pán z Ameriky a Luz taky z Ameriky, v Itálii během první světové války, nevíme takřka nic, není tam zmíněno jeho jméno, protože to mohl být příběh jakéhokoliv amerického vojáka, který narukoval do Evropy
- (*povídka*) **Kočka v dešti**: fabule (souhrn dějových prvků): dva Američani jsou ubytováni v italském hotelu, venku prší, manželka chce kočku donést dovnitř, ale ona mezitím uteče, manželka chce mít dlouhé vlasy a hladit kočku, nakonec přijde pokojská, která kočku přinese

Michail Šolochov (1905-1984)

- ruský autor, nositelem Nobelovy ceny za literaturu, a to jako jediný ruský oficiální (neemigrantský a nedisidentský) spisovatel
- měl s bolševickým systémem problémy, protože ve svém díle neodsoudil dostatečně bělogvardějce, měl daleko zřetelněji dát najevo, že souhlasí z vítězstvím bolševiků
- žil v městečku u řeky Don, z tohoto prostředí čerpá náměty pro své povídky
- (*povídky*) **Donské povídky** (Azurová step): realistické povídky
- (*románová epopej = román řeka*) **Tichý Don**: čtyři díly, hlavní postava Grigorij Melechov, hlavní ženská postava Axiňja, děj se odehrává v období občanské války v Rusku, fabule: Axiňja je vdaná a navzájem se do sebe s Grogem (Grigorijem) zamilují, Grog se ožení s Natálií, přichází občanská válka, Grigorij s Axiňjou nakonec utíkají z vesnice pryč a žijí na statku u jednoho statkáře, tam dojde k tomu, že spolu mají syna, pak Grigorij musí narukovat a odchází do boje, je to s ním komplikované, protože neustále střídá, za koho bojuje (chvíli u bolševiků, chvíli u bělogvardějců) – váhající postava, když on je pryč, Axiňja naváže jakýsi náhradní vztah se synem statkáře, u něhož žije, on ji nakonec odtamtud vyžene (statkář), když se navrací z bojů, ten statkář, s nímž podváděla Groga, navíc bolševici se dostanou až do vesnice kde žijou Grogovi rodiče, kteří jsou na straně bílých, umírá tam jeho bratr, Grog masakruje všechny bolševické zajatce, ale sesype se z toho, je to prostě velmi složitý příběh, jeho hlavním tématem je láska k Axiňji, zároveň si Grog neumí vybrat, co je dobře – stojí

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

navzájem na obou stranách, děj dopadne špatně pro tuto dvojici – kdyžtak si to vygooglete, dobrý je závěr, kdy říká „upřímně řečeno, není mi po chuti ani jedno, ani druhé (školní jídelna reference, skončím se čtyřkou) – bolševici, nebo generálové" nebo tak nějak
- bizár (a teď něco pro zasmání): nejasnost autorství prvního dílu, autorem by mohl být nějaký Fjodor Krjukov (kozácký zapisovatel či co), který zemřel v občanské válce v roce 1920, Šolochov pak první díl přepracoval a dopsal další
- (*novela*) **Osud člověka**: (až ze druhé světové války, byla i zfilmována) fabulační linka: muž, který je na frontě a bojuje za druhé světové války, v průběhu války přijde o celou svou rodinu, potom byl i v koncentračním táboře, při návratu domů zjišťuje, že nikoho nemá, ale smysl života nachází potkav malého chlapce, kterému umřel tatínek ve válce, o kterého se bude starat

Americká literatura

- Ernest Hemingway
- ztracená generace

Francis Scott Fitzgerald (1896-1940)
- dobrovolník v první světové válce ⟶ ztracená generace
- byl alkoholik, ale prý psal vždy za střízliva
- (*román*) **Na prahu ráje**: poměrně úspěšná
- (*román*) **Velký Gatsby**: poměrněji úspěšnější, film byl udělaný dobře, zpracovává tzv. *americký sen* (dostat se na vrchol společenského žebříčku svými vlastními silami), příběh je asi takový: vypravěč v New Yorku má sestřenici, jež patří k smetánce, protože se dobře provdala, vypravěč Nick Carraway je mladým studentem, postupně se seznámí s Jayem Gatsbym, což je jeho soused, který má postavenou luxusní vilu, v níž se pořádají neskutečně luxusní večírky, ale nikdo vlastně neví o Gatsbym nic (na čem zbohatl, jak se tam dostal atd.), postupně se dozvíme, proč se Gatsby seznámil s Nickem – chce se dostat k Daisy (Nickově sestřence), znali se totiž už předtím, ale on musel narukovat do armády, ona však byla jeho životní láskou, americký sen je v tom, že Gatsby své bohatství získal nejrůznějším obchodováním a machinacemi, Jay o své minulosti velmi mlží (dokonce by řekla až lže) – postupně na povrch vycházejí některé věci, přestože autor neříká čtenáři, co si má myslet, ale asi mu vyplyne, že toto bohatství, peníze, večírky apod. zaručí společenský úspěch, ale ne spokojenost, štěstí. Běžné lidské záležitosti, po nichž touží každý člověk, se zkrátka koupit nedají.
- (*román*) **Něžná je noc**: částečně autobiografické, jeho manželka měla významné psychické potíže, tato kniha zachycuje život s psychicky narušenou osobou

William Faulkner (1897-1962)
- nositelem Nobelovy ceny za literaturu (z r. 1949) – uznávaný spisovatel
- hodně ovlivněn modernou, nejrůznější novátorské postupy, kompozice, ale také Dostojevským, který psal realistickou a psychologickou literaturu
- spisovatel amerického jihu (otroctví, rasismus, problematika soužití bílých a černých)
- složité kompoziční postupy, kdy čtenář musí listovat zpět, aby si některé věci ověřil, časté skoky či paralelní linky; jakási mosaika, jíž si čtenář skládá postupně dohromady
- (*román*) **Hluk a vřava** (Hluk a zuřivost): uplatnil metodu proudu vědomí (prozaický protipól pásma, je narušená větná stavba, chronologie apod., nebo jen větné ekvivalenty, krátké věty,

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

nebo časté odbočky, velmi složité věty, velké množství vsuvek), střídány čtyři vypravěčské roviny ⟶ směřuje ke kubismu

- (*román*) **Když jsem umírala**: monology umírající ženy, která chce být pochována tam, odkud pochází, kde leží její příbuzní; ví, že se blíží její smrt, vzpomíná na svůj život
- (*román*) **Svatyně**: postava muže, který je velmi nesympatický, společensky nepřijatelný, ztělesňující nepříjemné lidské vlastnosti, v učebnici píší postava zvrhlého impotenta
- (*román*) **Absolone! Absolone!**: historie rodiny jednoho plantážníka
  ⟶ Č 116 povídka Jdi tam, Mojžíši
    1. Oč tam jde?
    2. časoprostor?
    3. vysvětlení názvu?
    - složitá kompozice, výrazná mozaika
    - Oč požádala Mollie Stevense a proč? aby se jeho tělo po popravě dostalo zpět domů (protože to byl jediný vnuk Mollie, tradice) a aby neotiskl informace, proč umřel
    - černoši: rodina, běloši: vnučka majitele rodičů Mollie, na jehož plantáži pracovali
    - kdo je Edmonds a co mu Mollie zazlívá? majitel té farmy, zazlívá mu to, že Samuela vyhodil a řekl mu, ať se už nevrací, protože mu kradl
    - (prodali svého bratra Josefa, protože na něj žárlili)
    - název, protože chce po Stevensonovi, aby ho šel vysvobodit
    - nemám rád aluze
    - Mollie to přirozeně motá dohromady (já při testu z čehokoliv)
    - téma: účelová práce s informacemi, soužití černošského a bělošského obyvatelstva, síla černošských tradic, státní návladní nechce problémy dd

John Steinbeck (1902-1968)

- (*novela*) **O myších a lidech**: povinná četba, viz interpretace
- (*román*) **Hrozny hněvu**: velmi úspěšný, když mu bylo přes třicet, prezident Roosevelt vyhlásil, že by umělci měli ztvárnit důsledky velké hospodářské krise, toto je tedy román o této problematice, velké množství autentických materiálů, v centru pozornosti stojí rodina Joadových, kteří pochází z Oklahomy a v důsledku hospodářské krize přicházejí o pronájem půdy, kterou tam nějak obhospodařovali, nemají prostředky k živobytí, rozhodnou se, že půjdou za lepší nabídkou práce na ovocných a zeleninových plantážích v Kalifornii, román je tedy o putování těchto bezzemků z Oklahomy do Kalifornie, těžké vystřízlivění, jakmile dorazí do Kalifornie, protože práce je méně než čekali a jejich situace se tedy o nic moc nezlepší, střídají se dva typy kapitol: jedny jsou dynamické, dějové, plné rozhovorů, posouvají děj, jsou poměrně obsáhlé, ty druhé jsou o hodně kratší a jsou lyrické, úvahy, myšlenky, přírodní motivy; setkáváme se tu s chudinou – jejich jazyk odpovídá jejich společenské vrstvě, překladatel oklahomský přízvuk zachytí buď obecnou češtinou, nebo nějakým českým dialektem – překladů je více, v některých je dialekt a v některých obecná čeština
- (*román*) **Na východ od ráje**: sáhl do vlastní rodiny, dílo líčí historii rodiny jeho matky, obohaceno o řadu smyšlených prvků a postav – není vyloženě biografie
- (*„fraškovitá romance"*) **Pláň Tortilla**: o partě lidí, kteří moc nechtějí pracovat, pokračování Na plechárně, toho pokračování Krásný čtvrtek
- 1962 – Nobelova cena za literaturu

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Ruská literatura

- turbulentní období, 1. sv. v., revoluce, občanská válka, vznik SSSR (tedy kulturně-kruhově se sem připájí i ostatní republiky kromě Ruska)
- Rusko (SSSR) směřovalo k totalitnímu režimu, totální kontrola kultury
- literatura se tedy stala „trojkolejnou"
    - oficiální – jsou podporováni režimem, a to buď režim podporují anebo jej alespoň nekritizují a neprovokují, takže např. vztahy, historie, společenská témata, sem patří např. Maxim Gorkij (a ještě Šolochov)
    - „vnitřní emigrace" – autoři, kteří s režimem nesouhlasí, kritizují ho: chtěli psát, ale nechtěli odejít z Ruska, dostávají se do sporů s režimem – když chtějí něco vydat tak se musí vyhnout kritice režimu, nebo zkusit jestli nějaká mírná kritika neprojde, když moc provokovali tak pak třeba byli stíháni, další možností bylo zkusit dílo vydat daleko od center populace, kde to spíš šlo, nebo psali „do šuplíku" (na později)
    - exilová literatura – nechtěli tam žít, nepodporovali režim a tak odešli do zahraničí a tvořili tam, často ale z reálií Ruska, jak si je pamatovali

Maxim Gorkij (1868-1936)

- oficiální autor
- sirotek, vyrůstal u prarodičů, složité dětství
- už před revolucí poměrně uznávaný spisovatel
- podobně jako Majakovskij prvně bolševiky podporoval, pak přišlo vystřízlivění, v tu dobu se z toho už ale těžko dostává (teorie, že byl zavražděn vládou)
- psal tzv. **bosácké příběhy** – o chudých lidech, zlodějíčcích, podvodníčcích, lidech, kteří jsou na tom tak špatně, že nemají ani boty; Gorkij v těchto příbězích hledá něco pěkného, v těchto příbězích je tedy vždy nějaký moment, kdy je postava bosáky velmi mile překvapena, ale pak jdou dál – jsou to ta drobná pozitiva a neočekávané situace kdy se tito bosáci zachovají jinak, než by člověk čekal vzhledem k tomu, jak žijí
- (*román*) **Matka**: vychází před revolucí, pojednává o velmi chudé prosté ženě, která má syna a r. 1905 v Rusku proběhne neúspěšný pokus o revoluci, které se zúčastní tento syn, při čemž je zastřelen, jeho matka, aby se vyrovnala s touto ztrátou tak se ponoří do studia toho, za co její syn zemřel, nahradí ho v revolucionářské organizaci; jedna z knih, která vedla k nabytí statusu podporovaného oficiálního spisovatele
- (*román*) **Podnik Artamonových**: vzestup a pád tří generací podnikatelů v Rusku
  → Č 57 Psoty lopoty

Ivan Bunin (1870-1953)

- exilový autor (před revolucí hodně cestoval a poznal situaci i jinde ve světě → emigroval do Francie cca 1920)
- má Nobelovu cenu za literaturu (1933)
- vynikal v menších žánrech: povídky
- velký talent pro vystižení nálady, důležitá lyrická stránka díla, psychologie postav
- líčí všední každodenní život a nějaké jeho narušení
- základní témata: pomíjivost, zanikání (tradičních hodnot, lásky), láska
- často čerpá ze svých zkušeností, píše o ruském prostředí
- **Temné aleje** *(povídkový soubor)*
  → Č 182 Krkavec – vypravěčův otec přirovnáván ke krkavci
- **Přímořské Alpy** *(povídkový soubor)*

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Boris Pasternak (1890-1960)

- vnitřní emigrace
- Nobelova cena za literaturu 1958, kterou ale odmítl přijmout – byl zrovna v cizině a obával se, že kdyby ji převzal, tak se nebude moct vrátit
- spisovatel, ale i překladatel, např. Shakespeara, Verlainea
- ze vzdělané rodiny, přátelili se třeba s Tolstým
- psal prózu i poezii, známější jeho próza – romány
- (*román*) **Doktor Živago** – na tomto románu pracoval asi 20 let, dopsal jej pár let před smrtí, kritikou (oficiální) nepřijímán, zabývá se osudy vzdělaných šlechticů (a ne správného dělníka), hlavní postavou lékař Živago (život, lékař – humanismus) a jeho osudy jsou složité – rodiče přichází o majetek, pak je revoluce, on sám má vztahové problémy – má 2 děti, ale pak potkává životní lásku, kvůli revoluci není pro rodinu bezpečno, jeho žena s dětmi emigruje do Francie, ale on musí zůstat, po vzniku SSSR se za rodinou už nemůže dostat, pak má další rodinu, …
- poté co dopsal tento román, tak se jeho rukopis podařilo dovést na Západ kde byl vydán, no trvalo až do 80. let než vyšel v Rusku
- román byl i zfilmován Američany

Michail Bulgakov (1891-1940)

- vnitřní emigrace
- narodil se v Kyjivu, mohli bychom tedy říci, že je to autor ukrajinský, zemřel v Moskvě
- vystudoval medicínu, primárně tedy není spisovatelem, dokonce se jí i nějakou dobu věnoval
- na poč. 20. let už byl spisovatelem z povolání
- autor zasažen první světovou válkou a následným děním, což se významně projevuje v některých jeho dílech
- za začátku války byl studentem na univerzitě, odešli i s manželkou na frontu, on jako chirurg, přestože neměl dostudováno, později z toho těžil i v literatuře
- (*soubor povídek*) **Zápisky mladého lékaře**: zážitky z praxe z válečného prostředí, střídá tragiku s komikou
- přikládal dramatům, jež později psal, větší důraz než na svou prózu, nicméně my ho dnes vnímáme daleko více jako prosaika, a to zejména jakožto autora románu Mistr a Markétka
- po válce si zakládá soukromou ordinaci, fungoval za války na straně bílých, později měl obavu, jak to dopadne, skrývali se se ženou v lesích apod., jeho bratři dokonce emigrovali, po váhání, jestli emigruje, se rozhoduje, že zůstane v Rusku a stěhují se s manželkou do Moskvy, kde potom zůstává až do konce života
- (*román*) **Bílá garda**: nejdříve napsal jako román, který měl hodně autobiografické ladění – osudy lidí, kteří stáli za občanské války na straně bílých, později přepracoval do podoby divadelní hry
- tím, jak chtěl psát humorně o vážných věcech částečně tíhnul ke komice či k fantastické literatuře, můžeme pozorovat prvky jakési sci-fi:
- (*novela*) **Psí srdce**: míchá komické a vážné, tragické prvky, vnímavý čtenář v tom postřehne výraznou satiru, kritiku společnosti a člověka; je tam vytvořen umělý člověk, který dostane psí srdce, a jak ho dostane, zůstávají mu psí charakteristiky, tento člověk se stává předobrazem nového sovětského člověka
- některé povídky vyšly oficiálně, někdy mu to trošku zcenzurovali, někdy to napsal do šuplíku (Mi. a Ma.)
  → Č 159 Pojízdný byt

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

- na divadelních hrách začal spolupracovat s divadlem MCHAT (MXAT) (Moskevské umělecké akademické divadlo), působil zde jako herec, později i jako dramaturg, asistent režie apod.
- věnoval se Molierovi, pro toto divadlo napsal divadelní hru **Molière**, napsal o něm i životopisný román **Život pana Molièra**
- stejně ho zajímal i Puškin
- vybral si tyto osobnosti, protože oba tito autoři byli kritizováni vrchností nebo církví, dostali se s nimi do sporu, Puškin byl pronásledovaný, stáhl se z Moskvy na vesnici, následně mu bylo odpuštěno
- (*román*) **Mistr a Markétka**: složité osudy – napsán do šuplíku, psal ho velmi dlouho a poprvé vychází asi 25 let po autorově smrti zásluhou jeho ženy, protože věděl, že ve své době to nebude přípustné; je zde postava, které se říká Mistr, to je spisovatel, ten píše román o Pilátu Pontském a Jošuovi Ha Nocrim = Ježíš, přičemž má obavy před censurou a před moskevskými mocipány, dokonce chce svůj román spálit, ale je zachráněn, jenže je pořád nedokončený, Mistr se nakonec uchýlí do psychiatrické léčebny, protože má pocit, že se tam bude cítit daleko bezpečněji, než v Moskvě; kromě toho má přítelkyni, tj. Markétku, druhá linka je tvořena ďáblem, který se jmenuje Woland, který s sebou má družinu (kocoura apod.), ten přispěchal do Moskvy, aby tam začal dělat pořádek: no a měl by být zlý, protože je ďábel, a on sice trestá krutě a zle, ale jenom ty mocipány, tedy příslušníky KGB, příslušníky nejvyšších orgánů v Moskvě, trestá jen ty, kteří ubližují ostatním lidem, nicméně také velmi krutým způsobem, trestá především spisovatele; tyto světy se protnou, protože Markétka chce Mistra zachránit, zároveň nechce, aby byl postižen, až vyleze, takže se Markétka upíše Wolandovi za to, že bude sloužit na nějakém jeho plese tak ji splní přání, že zachrání Mistra
  → Č 123 (fejková čítanka): spousta fantastických prvků, prvky magického realismu; je to příběh v příběhu, moskevská realita, příběh s ďáblem, který je nejednoznačný, protože představuje zároveň dobro – zlým způsobem trestá zlo; taky o důležitosti svobody pro člověka, a to i té tvůrčí

Německá literatura

- německá kultura, jež byla široce rozvinutá, dostala po roce 1933 na frak kvůli Hitlerovi, spousta spisovatelů, kteří neměli nacionalistické tendence začínali mít problémy, židovští přímo začínali pomýšlet na emigraci

Heinrich Mann (1871-1950)

- humanista, smýšlel protiválečně, protinacisticky, dostal se na černou listinu německých spisovatelů, na čas emigroval i do Československa, teprve potom odjíždí do Francie, kde zůstává, kde zůstal i během okupace
- spisovatel, který se ve svém díle snaží ukázat rysy měšťácké společnosti, které se mohou vyhrotit až do tak negativní podoby, že může býti zhoubná pro ty okolo
- (*román*) **Profesor Neřád (Unrat)**: příběh gymnasiálního profesora, který má pocit přehnané nutnosti sledovat své studenty, aby se chovali mravně, neporušovali žádná pravidla, a to až do té míry, že sleduje, jestli po vyučování nenavštěvují nevhodné podniky a stíhá ty své studenty, pokud je načapá při nepravosti, na druhé straně v jednom z těchto podniků narazí na tanečnici Rózu, do níž se bezhlavě zamiluje, a pod jejím vlivem sklouzává čím dál tím níž do mravního bahna, všechny jeho zásady a bývalé myšlenky berou naprosto za své, Róza je docela zdatná manipulátorka, byla upřímná a dělala to proto, že potřebovala peníze pro svoji dceru, naučil

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

se rychle kličkovat v tom, že chtěl vypadat lepší než je, a najednou porušoval to, co dříve stíhal a vše porušoval, ale byl daleko horší než studenti

- (*román*) **Poddaný**: postava Dietricha, jak se může stát, že se z nějakého člověka postupně stane tyran – postupně od miminka až k hrůzné stvůře; hlavní postava symbolisuje rodící se nacismus v Německu, až předzvěst, dokončil ho totiž už v roce 1918, tak trochu předvídal, kam se bude Německo ubírat, postava Dietricha je zajímavá tím, že jako malý nesmírně obdivoval autority, ve škole byl ochotný stát se podlízačem, který hlídá veškeré prohřešky svých spolužáků, na druhé straně, když potká on sám nějakou autoritu, která zaútočí na něj, sklapne podpatky, splní to, co chce a začne mu podlízat; neschopnost nějakého vlastního názoru, protože sám zažíval šikanu, je ochoten šikanovat ty druhé, to se s ním táhne až do dospělosti
- (*historické romány*) **Mládí krále Jindřicha IV.** a **Zrání krále Jindřicha IV.**: autor je napsal mimo své hlavní téma, napsal je pro Francouze z vděčnosti, že jej Francie přijala do exilu
  → Č 63 Poddaný

Thomas Mann (1875-1955)

- o 4 roky mladší bratr Heinricha Manna
- blízce svázán s hudbou
- dostal Nobelovu cenu za literaturu
- psal romány a novely, těm se však věnovat nebudeme
- (*román*) **Buddenbrookovi**: vydán ze začátku nového století, je velmi oceňovaný, zabývá se otázkou umění a společnosti, otázkou toho, jestli umělecké nadání ovlivňuje jiné talenty nebo naopak absenci těchto talentů a také tím, jak umělecký talent ovlivňuje celkové rozpoložení člověka – jeho celkové naladění, vlastnosti apod.; v tomto čtyřdílném románu zachycuje osudy několika generací jednoho úspěšného podnikatelského rodu, jenže pak se v rodině objeví onen umělecký talent, autor dospívá k závěru, že s tímto talentem přicházejí o ten podnikatelský talent – stávají se velmi citliví, ochotní, ale nechtějí už riskovat, investovat apod., umělecký talent může také souviset s duševní poruchou; jinak má umění schopnost ovlivňovat to, jestli má člověk dobrou či špatnou morálku
- (*román*) **Kouzelný vrch**: z 20. let, kouzelný vrch je sanatorium pro lidi nemocné TBC, obsahuje symbolickou rovinu – nemocní vedou nejrůznější diskuse, autor tak ukazuje náladu a široké názorové spektrum meziválečné Evropy, mluví se tam o umění, kultuře, šíře spektra symbolisují jakýsi rozpad hodnot v Evropě a obavy z toho, kam Evropa směřuje
- (*román*) **Josef a bratří jeho**: vznikal v polovině dvacátých let a vyšel někdy v třicátých letech, aluze na bibli, na starý zákon, o prodání do otroctví, podobné s Jdi tam Mojžíši od Williama Faulknera; je to tetralogie, velmi obsáhlé dílo, na základě starozákonního příběhu chce autor poukázat na modely lidského jednání, které se objevují od nepaměti, má složitou kompozici a projevují se tam prvky různých stylů (administrativního, odborného), objevují se cizí jazyky (němčina, latina, angličtina), v němčině jsou to různé etapy vývoje němčiny, tím vzniká jakási umělecká koláž, která směřuje k parodii – velice zvláštní, až parodické dílo
- (*román*) **Doktor Faustus**: aneb život hudebního skladatele Adriana Leverkühna, což je hlavní postava, aluze na Fausta[3], propojováno s hudebními teoriemi a s teoriemi z psychologie, jsou tam názory různých důležitých postav té doby; Leverkühn v jedné životní etapě má epizodku s prostitutkou, od níž se nakazí syfilidou (ta v pozdějších fázích způsobuje mentální retardaci,

[3] vědec Faust, ďábel Mefistofeles, Faust chtěl poznat všechno ze života, protože toho hodně nestihl, protože pořád jen bádal, uzavřel smlouvu s ďáblem, chtěl za to: až se bude cítit opravdu šťastný, vezme si ďábel jeho duši

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

člověk začíná působit jako blázen), i tímto se dají vysvětlit některé věci v jeho životě; má takovou vizi, že vytvoří skladbu, kterou vyjádří všechno, všechny emoce, vjemy, bude to skladba, jakou svět ještě neslyšel, to chce po ďáblovi, ten na toto přistoupí, ale něco za něco – Leverkühn se má vzdát lásky, nemoc postupuje, ale skladbu složí, hraje se, ale je totálně kakofonická, působí nepříjemně – je to opravdu skladba, která tu ještě nebyla, ale spíš v negativním smyslu, i to má symbolickou rovinu – ukazuje na destrukci mravních i uměleckých hodnot německého národa po světových válkách

Hermann Hesse (1877-1962)

- dostal Nobelovu cenu za literaturu
- drobné autobiografické prvky, inspirace východními filosofiemi (buddhismus), některé postavy tíhnou k přírodnímu způsobu života, toto lze vidět v jeho:
- (*báseň v próze*) **Siddhártha**: prozaické, ale hodně metaforické dílo, je to o indickém princi Siddhárthu Gautamovi, jsou to jeho osudy, můžeme sledovat motivy poutníka, návratu k přirozenému životu; chtěl zjistit, proč nejsou lidé šťastní a spokojení, což zjišťuje, když opouští královský palác, otec ho nechtěl pustit, ale nějak se s tím smířil, seznamuje se s nejrůznějšími filosofy, náboženstvími, hledá nějakou svoji cestu k vnitřnímu klidu, vyrovnání se; neznamená to, že by nedělal věci, jež by mohly býti hodnoceny jako sporné, získává zkušenosti na základě kladného i záporného, příběh je završen nějakým poznáním, dospěním k životní moudrosti, životnímu klidu, on je tedy pak prvním probuzeným = prvním buddhou
- (*román*) **Stepní vlk**: fantaskní putování spisovatele Harryho Hallera (tytéž iniciály nejsou náhodou, autor tím říká, že s ním má něco společného); není vypravěčem příběhu, vypravěč se s Harrym potkal v domě své tety; jakoby měl psychickou poruchu a několik vnitřních osobností, jedna z nich je jakože ten stepní vlk, který žije přirozeně v přírodě, další postava je jeho druhé já – Hermína, čtenář moc neví, co je realita a co se odehrává v mysli Harryho; Učebnice (capuje): není nikde zakotvený, rozpolcená osobnost, na své cestě se setkává s Hermínou, svým druhým já, jejím prostřednictvím poznává svody a lákadla života (vč. nekonvenčního sexu a užívání drog), nakonec se Haller ocitá v Magickém divadle, kde překonává jeho životní krize; kniha nesmírně složitá a složitá na interpretaci

Lion Feuchtwanger (1884-1958)

- autor, který má obdobný osud jako bratři Mannové, je Žid, takže musel před nacismem z Německa utéci, chvíli byl i v Československu, ale nakonec se usadil v Americe
- psal tzv. *aktualizovaný historický román*: v historických kulisách, postavy, které odpovídají historické době, ale některé jevy děje jsou popsány tak, aby čtenář pochopil, že je to analogie současnosti, u nás Václav Kaplický, který napsal román Kladivo na čarodějnice, který pojednává o čarodějnických procesech na Šumpersku, ty měly za následek povraždění houfu lidí, psal to na poč. 60. let v uvolněné atmosféře – aluze na procesy 50. let s politicky nepohodlnými lidmi
- jeho díla jsou napsána poutavě, obsahují dobrodružný příběh, který zaujme, velké množství nastudovaného historického materiálu, atmosféra historických dob, spousta postav, které žily historicky, vše psáno na intelektuální úrovni, velký poznámkový aparát
- úskalí této metody: nemusí být pro široké publikum, účelově bude změněno něco z historické faktografie, aby to odpovídalo tomu současnému tématu
- (*román*) **Židovka z Toleda**: z 13. st., v Toledu, tehdy šlo o město pod nadvládou katolických Španělů, ale střetávaly se tam tři kultury – kromě křesťanů židé a muslimové, žili vedle sebe relativně dobře, ale občas na sebe nějakým způsobem naráželi, z toho plynou nějaké dějové zvraty apod., mj. příběh velké lásky, taky příběh o tom, jak židé byli utlačováni; příběh

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

spočívá v tom, že panovník Alfonso má na svém dvoře židovského finančního poradce, on ho velice respektuje, ale na druhé straně ho nenávidí, protože žid je nesmírně chytrý a manipulativní, občas ho přesvědčí k nějakým rozhodnutím, s nimiž vnitřně nesouhlasí, na druhé straně se zamiluje do jeho dcery, Rachel, nechá si ji dovézt na zámek a žije s ní, je tam fyzická přitažlivost, ale na druhé straně židovský a křesťanský svět dohromady moc nefunguje
- (*román*) **Bláznova moudrost**: biografické, hlavní postavou je člověk, jehož známe jako představitele preromantismu – Jean Jacques Rousseau – kontroversní osobnost, jež psala pojednání o výchově, Rousseau ale své vlastní děti strčil do výchovného ústavu, jelikož na něj byly příliš hlučné
- (*román*) **Ošklivá vévodkyně**: návaznost na české dějiny, ošklivou vévodkyní je manželka bratra Karla IV. – Markéta Tyrolská, říkalo se jí Markéta Pyskatá, nebyla hezká, protože měla předkus neboco

Pražská německá literatura

- autoři německé národnosti, resp. židovské, píšící (a mluvící) německy, žijící v Praze ⟶ neřadíme je do české literatury, ale do té světové
- Kafka, dále Max Brod, Franz Werfel, Gustav Meyrink či co
- německá komunita v Praze bývala historicky opravdu veliká

Franz Kafka (1883-1924)
- jeho tvorba se nehodila komunistům ⟶ v zahraničí daleko známější než u nás
- milenka Milena Jesenská, která byla vdaná, nikdy se nevzali, dotýkal se jí velmi málo
- Kafka měl z žen trochu obavy
- nechtěl dát žebračce dvě koruny, ale jen jednu; stejně úzkostlivý byl i k ženám
- „Frank nemá schopnost žít, Frank se nikdy neuzdraví, Frank brzy umře“ – Milena Jesenská
- umřel na tuberkulosu
- psal čistě v noci – jen jakési hobby
- byl velmi zvláštní, ale ženu a rodinu nepotřeboval, byl to spíš introvert, nepotřeboval být středem pozornosti
- tatínek i maminka Židé, žili celý život v centru Prahy v okolí Staroměstského náměstí, ale stěhovali se asi dvanáctkrát
- hodně ho ovlivnil otec, taky kvůli němu začal psát; Franz byl jiné dítě a jeho otec to nechtěl akceptovat, tím se vytvořil jakýsi beef mezi nimi, on se to sice snažil potlačit, ale nedařilo se mu to, otec mu vůbec nerozuměl, ale i přesto se měli navzájem rádi, z toho pramení většina Franzovy frustrace
- v rodném domě matky franze kafky na zemi zvratky
- “život je pouze útrpná cesta ke smrti”
- byl zaměstnaný, vystudoval práva a pracoval v dělnické úrazové pojišťovně jako právník, kromě toho taky tvořil – psal, a to pro svoji vnitřní potřebu, což pramenilo z jeho citových neshod neboco
- za života publikoval povídky Ortel a Proměna, jinak žádný ze svých románů nepublikoval
- když onemocněl tuberkulosou a nemoc postupovala (a to tím špatným směrem), požádal svého kamaráda Maxe Broda, aby po jeho smrti jeho rukopisy spálil – pro něj je tak vytvořeno dilema, jako dobrý kamarád dlouho uvažoval, jestli to udělá, nakonec je však nespálil, postupně je naopak začal vydávat, a to i nedokončená díla, bylo to pro něj velmi těžké rozhodnutí, ale byl přesvědčen o tom, že by byla škoda ji zničit

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

- Kafka se stal světoznámým spisovatelem, ale nebyl oceňován u nás, protože se nehodil komunistům
- Kafkovi hrdinové jsou často manipulování nějakou silou, proti níž se neumí účinně bránit, jsou trestáni za činy, jichž se měli dopustit, zda je hrdina spáchal si není jistý ani čtenář, ani hrdina, hrdinové si nerozumí se společností, pociťují odcizení, ale zároveň si ani společnost nerozumí s nimi – lze pozorovat jakési autobiografické rysy, přitom jsou to často jedinci, již touží po lásce, kamarádství či spřízněné duši, ale neumí si ji najít, nebo udržet, většinou neudělají ten první krok
- symboliku můžeme hledat i v tom, že někteří hrdinové mají ve jménu písmeno K
- rysy jeho hrdinů zapadají do uměleckého směru **existencialismus**, který se bude rozvíjet od 40. let, (odcizení od společnosti, jinakost, pocit, že jimi někdo chce manipulovat) ale tento směr má ještě něco navíc, což vám teď říkat nebudu, vy si pak na Kafku vzpomenete a řeknete mně, v čem je ten rozdíl
- psal povídky, novely a romány
- (*povídky*) **Proměna**, **Ortel**
- (*román*) **Nezvěstný (Amerika)**: někdy bývá vydáváno jako Amerika, hlavní postava Karel, začátek je *in medias res*, což je mj. velmi častý začátek jeho próz, v tomto příběhu je hrdina 16letý Karel Rossman, který byl svou rodinou poslán za trest do Ameriky, protože přivedl do jiného stavu služebnou, jenže byl spíš oběť – služka ho svedla a jemu se to ani nelíbilo; ocitá se za oceánem, nějakou dobu jej měl na starost jeho strýc, ale to dlouho nevydrželo, musel si na sebe vydělávat, je bez prostředků a sám
- (*román*) **Proces**: hlavní postava Josef K., ten je v den svých třicátých narozenin za podivných okolností zatčen a je mu oznámeno, že proti němu bude veden proces, on neví, čím se provinil, co udělal, je to tajuplné, až absurdní, (platí i pro jiná díla: atmosféra tajemnosti a absolutno je v kontrastu se způsobem ztvárnění, tedy tím, jak to Kafka napsal, protože píše velmi detailně, přímo, jednoznačně, a přesto vzniká pocit absurdna a tajemna, člověk čtoucí jeho prózy má pocit, že jím popisovaný svět je takový neuniformovaný, neurčitý, šedý)
- (*román*) **Zámek**: hlavní postava zeměměřič K., je to zase strašně absurdní a strašně tajemné, má pracovat v zámku, ale nikdy se tam nedopracuje, nikdy se nedozvíme, co tam má dělat atd., vztah, který se tam objeví, utne, protože by ho to rozptylovalo, máme pocit, že hrdina je nějak někým manipulován
- text **Před zákonem**, objevil se jako součást díla Proces, Josef K. pátrá, čím je vinen a proč je proti němu proces veden, byl napsán původně samostatně
    1. vymyslete nějaké výstižné charakterisační přívlastky, jak na vás text působí
       tajemný, filosofický, protestující, burcující, bezčasý, matoucí, absurdní, symbolický
    2. Proč hrdina nevstoupil do zákona?
       protože ho tam dveřník nepustil, dveřník mu říkal, že je mocný a každý další je mocnější – člověk dostal strach
    3. Jaké myšlenkové poselství podle vás text obsahuje?
       nebát se riskovat, protože nikdy nevíme, co na nás čeká, ve stáří můžeme litovat toho, co jsme neudělali, zákon má být přístupnější lidem, hledání smyslu života, pokud člověk zůstane pasivní, je to málo
    - řada postav Kafkovy tvorby má s tímto hrdinou něco společného – jsou moc pasivní, nemají síly na to vzdorovat osudu

  → Č 45 Ortel: povídka, je velmi zvláštní, syn obchodníka, má přítele v Petrohradu, posílá mu dopisy, nějak mu v nich zatajuje informace, aby mu neublížil; jeho otec je zvláštní; kamarádství je zvláštní, protože mu zároveň nevěří, nechce se mu "vychloubat", že je zasnoubený, vztah s otcem taky není blízký

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Max Brod (1884-1968)

- německy píšící pražský Žid, Kafkův přítel – ten, který publikoval jeho dílo
- fungoval za svého života v Praze jako propagátor děl českých autorů, dokonce i různých umění, podporoval třeba Leoše Janáčka nebo Jaroslava Haška, jehož Švejka zpracoval jako divadelní hru v němčině

Gustav Meyrink (1868-1932)

- Němec, patří k pražské německé literatuře, přestože do Prahy přesídlil až v době svého dospívání
- (*román*) **Golem**: podle židovské legendy obr, který může být oživen, odehrává se v židovském ghettu (to muselo na poč. 20. století býti zničeno, protože ustoupilo modernisaci Prahy), více motivů – cestování časem, dvojnictví
- přestože ho zajímala židovská tematika, Židem nebyl

Franz Werfel (1890-1945)

- ovlivněn expresionismem – temné stránky povahy, které vyplývají na povrch, deformace
- zajímaly ho životy známých osobností, třeba:
- (*životopisný román*) **Verdi**
- (*román*) **Sjezd abiturientů**: sjezd maturantů

Francouzská literatura

Marcel Proust (1871-1922)

- patří k *experimentálním autorům* – píše experimentální prózu – používal složitou kompozici, metodu proudu vědomí, nebyl to tedy klasický romanopisec
- pocházel z natolik bohaté rodiny, že se mohl literatuře věnovat naplno
- nebyl úplně zdravý, trpěl silným asthmatem
- patřil k autorům, již propagovali nové umělecké směry, a to nejen v poesii, ale i próze
- (*román*) **Hledání ztraceného času**: sedmidílný, velice obsáhlý, jmenuje se tak, protože je tam vždy nějaký podmět zvenčí, který vzbudí nejrůznější vzpomínky rozličných postav, např. postava je na návštěvě u nějaké starší dámy, ta ji pohostí čajem a sušenkami, které mají specifickou vůni, která mu něco připomene a v hlavě se mu objeví dávno zapomenuté obrazy z jeho dětství – tím podnětem byla vůně, která mu připomněla něco z dětství, takhle se vynořují nějaké vzpomínky ⟶ hledání ztraceného času, teprve ve vzpomínce s tím odstupem to, co se odehrálo v minulosti najednou získává nějaký nový smysl, jako by najednou postava pochopila nějaké hlubší souvislosti toho, co se dělo, je to propojeno jak s vysokou metaforikou, tak s logikou – ne všechny pasáže jsou psány jako proud vědomí, některé jsou sepsané logicky, prostřednictvím jakési koláže zachycováno nitro člověka – psychologie postav, nejsou tam stěžejní zápletky, není to jakýsi příběh, spíš jen takové volné řazení episod, náhle se tam zjevují nějaké postavy, pak zase zmizí a objevují se jiné, a já myslim že to asi stačí, složitá větná stavba, která poukazuje na proud vědomí – ale ne, že by byl psán bez interpunkce, spíš to spočívá v dlouhých souvětích

Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944)

- zemřel za okolností, které byly vyjasněny až nedávno – spadl s letadlem do móře – lékař mu zakázal létat, ale vymohl si, že bude létat alespoň na průzkumné lety, byly spekulace, že spáchal sebevraždu, letadlo bylo nalezeno s jeho náramkem, asi před patnácti lety se přihlásil jeden Němec, který tvrdil, že sestřelil toto letadlo

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

- měl jednu životní zálibu – létání, řada jeho knih jsou inspirovány příhodami, které zažil jako pilot, řídil třeba poštovní letadlo, později, za války, byl pilotem francouzského letectva, kvůli létání se neoženil, protože jeho snoubenka ho prosila po jedné nehodě, aby s tím skončil, on si ale vybral létání
- (*lyrický román*) **Malý princ**: na jedné straně pohádka, na druhé straně má filozofickou hloubku určenou pro dospělé
- psal prózy na pomezí reportáže a uměleckého dokumentu, povídek a románů
- hodně často vycházel z vlastních zážitků

Britská literatura

John Galsworthy (1867-1933)

- Nobelova cena za literaturu
- realistický pohled propojuje s psychologií
- (*románová trilogie*) **Sága rodu Forsythů**: 4 generace zámožné rodiny z 19. / 20. st., vliv majetku na lidské vztahy, obava z citového i morálního úpadku

James Joyce (1882-1941)

- původem z Irska, psal experimentální prózu
- nesmírně vzdělaný, hovořil mnoha jazyky, i v jeho dílech najdeme citace v italštině, francouzštině a dalších jazycích, byl velmi evropský (žil v Paříži, Curychu, Terstu)
- (*román*) **Odysseus**: psal ho sedm let, zpočátku byl zakázaný (byl označený za až pornografický), po asi 11 letech od vydání vyšel v USA a pak už byl shledáván jako nezávadný; jednoznačná aluze na Homérova Odyssea, týká se nejen hlavní postavy, ale i kompozičního rešení tohoto až experimentálního románu, má tři části, první se věnuje Štěpánu Dedalusovi, analogie s Telemachem – syn Odyssea, věnujeme se této postavě, která symbolizuje Odysseova syna, který hledá svého otce, tady je to obdobné, Štěpán pátrá něco, někoho, nějak, druhá část je o panu Leopoldu Bloomovi, který symbolizuje Odyssea, celou dobu odněkud někam jde, zajímavé je, že celý děj se odehrává během 24 hodin, paralela s Homérovou Odysseou je naprosto patrná – dlouhé putování odněkud někam, neustálé hledání něčeho, nakonec se postavy taky protnou, během těch 24 hodin pronikne čtenář z minulosti, takže jakoby za tu dobu proběhl celý život pana Leopolda Blooma, je to zasazeno do přelomu století, třetí část, ta se věnuje taky Leopoldovi, ale je tam protnutí s Telemachem, návrat domů, kdy Štěpán se potkává s Leopoldem, navštíví nejrůznější místa a pak jdou k Leopoldovi domů; čtvrtá část: Molly (manželka pana Blooma), je to čtyřicetistránkový monolog paní Molly, kde máme celou dobu proud vědomí, určitá parodie na Odysseovu ženu Penelopu, měla přívlastek "věrná", tady je to ale míněno poněkud ironicky, protože Molly není věrnou manželkou; dále je to experimentální kvůli celkovému postavení, protože kapitoly jsou vždy nějak uvedeny (jsou tam poznámky autora), vždy otázka, popis, mezera a další otázka; Štěpán byl učitel a spisovatel, Leopold byl úředník, Molly byla operetní zpěvačka
  → Č 37, 40

Virginia Woolfová (1882-1941)

- taky uplatňovala metodu proudu vědomí
- (*román*) **Paní Dallowayová**: jde o to, že je to jeden jediný den, kdy chystá oslavu pro manžela, který bude mít narozeniny, v průběhu toho dne se jí v hlavě promítá celý její život,

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

potkává spoustu lidí ze své minulosti atd., i když je to těch 24 hodin, čtenář si promítne celý její život, proud vědomí je tam velmi výrazný
- její dílo je protknuto květinami
- žena, která to neměla jednoduché, protože trpěla výraznými depresemi, přestože se tomu snažila čelit, ale svůj život ukončila sebevraždou
- feministka (period)
- Literáková doporučuje film Hodiny, kde se propojují osudy Virginie Woolfové s její knihou a s jejími čtenáři: 3 linky: VW, paní v domácnosti, která čte knihu Pani Dallowayová a Paní Dallowayová, je tam Nicole Kidman, Meryl Streep a Julia Moorová

David Herbert Lawrence (1885-1930)
- částečně kontroverzní, protože hovoří o ženské sexualitě a pracuje s ní
- (*román*) **Milenec Lady Chatterleyové**: ze začátku taky publikace zakázány, až 30 let po smrti tohoto spisovatele byl zákaz zrušen; ústřední dvojice: Lord Clifford a jeho žena Connie, brali se krátce před první světovou válkou, Clifford pochází z bohaté rodiny, ale byl ve válce, vrací se na vozíku, neschopen mít sex, což značně ovlivňuje jeho manželství s Connie
  → Č 106
    1. Charakterizuj Clifforda.
       stává se z něj nijaký člověk, dělá pořád ty samé věci (Wragby), stará se o business, ale nežije žádný život, celé hodiny prosedí u rádia, je jako bez života, ale je přesvědčen, že je všechno v pořádku a že s Connie pořád mají normální vztah, Connie to ale znechucuje, v byznysu dokáže s lidmi komunikovat, ale s Connie je falešný, chová se jako malé dítě
    2. V jakém psychickém rozpoložení se Connie v úryvku nachází a proč?
       je trochu otrávená Cliffordem, protože jí vadí, že se jí nedotýká a ty řeči, které s ní vede; přitom se svými obchodními partnery si povídá pořád stejně; chtěla by mít děti, cítí, že její život bez nich nemá smysl
    3. Co v úryvku symbolizují bažantí kuřata?
       lidské děti, které by Connie chtěla
    4. Vyjádři se k formě řeči (typu promluvy) ve třetím odstavci na str. 106.
       nevlastní přímá řeč nebo polopřímá řeč

DRAMA A DIVADLO
- 19. st.: vznikají mnohá národní divadla (u nás 1881, Mrštíci, Preissová, …)
- 19. / 20. st.
  - Henrik Ibsen: norský dramatik, vůbec nevysvětloval pozadí a historii, ale dozvídali jsme se to až postupně, dodržoval jednotu místa, času a děje, realismus, naturalistické prvky, Nora = Domov loutek = Domeček pro panenky, je to kontroverzní; Divoká kachna, rodina se stará o divokou kachnu, která je zraněná, ale nemůžou jí dát to, co potřebuje, protože chce být v přírodě, taky tam mají holčičku, která zastřelí sama sebe; pravda za každou cenu může být velmi ubližující
  - Anton Pavlovič Čechov: míjivé dialogy, děj se odehrává mimo dějiště, Čechovova zbraň – vše, co je na dějišti se musí využít – lyrizované drama
  - Oscar Wilde: situační, intelektuální humor, konverzační komedie
- 20. st.
  - v Evropě nové divadelní školy, režie jako samostatný obor, zkušenosti z USA, Asie
  - nové technické vymoženosti (elektřina), zatemňování jeviště

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

- vymezení jednotlivých oborů v divadelnictví
- experimentování, více otevřené novinkám, dynamický vývoj
- uplatňují se: dadaismus, kubismus, futurismus a další moderní či avantgardní směry
- vzhledem k novým uměleckým směrům přestává být divadlo realistické, naznačuje tím, že jen ztvárňuje příběh, nemusí to být realita, divák neprožívá katarzi

George Bernard Shaw (1856-1950)

- nositel Nobelovy ceny, Ir
- (*tragédie*) **Svatá Jana**: sarkastický pohled na morálku vyšší společnosti, o Johance z Arku; Čistá, prostá, pevná ve víře, silná, upřímná, ale taky drzá, nerespektující autority, střet jedince s mocí, otázka svědomí
- (*komedie*) **Pygmalion**: daleko známější jako muzikál pod názvem **My Fair Lady**, aluze na příběh z Ovidiových Proměn, Pygmalion – Řecký král, sochař, zamiloval se do své sochy, pak mu řecká bohyně lásky Afrodita proměnila v opravdovou ženu; v brněnském podání jako My Fair Lady ze Zelňáku: profesor jazyka se vsadí se svým přítelem, že naučí dívku, kterou našel na Zelňáku mluvit jako dáma; podaří se mu to, v muzikálu se nakonec zamilují; v původním dramatu to šťastně nekončí; hra má i hlubší podtext, protože Líza se najednou chová jako dáma a nezapadá do svého prostředí, najednou mezi ně nepatří, ale taky nepatří do vysoké společnosti, otevřený konec; pocit nesounáležitosti se svou společenskou vrstvou; je to komedie, protože má komické prvky, ale má to i místa, nad nimiž se člověk trochu více zamyslí

  → 187

  Proč dal své divadelní hře jméno Pygmalion?

  ten učitel (Higgins) symbolizuje sochaře, který se zamiluje do té sochy a květinářka (Líza) symbolizuje tu sochu – protože učitel ji vlastně "vytvoří" tím, že ji naučí mluvit spisovně a chovat se jako dáma

  ve výňatku se k ní chová ošklivě, povýšeně, nedbá na pocity ostatních, je neempatický (nemůže se vcítit do pocitů ostatních lidí)

Luigi Pirandello (1867-1936)

- Ital, dramatik, náměty většinou nejsou zcela jeho, ale zpracování je vždy originální
- věci, s nimiž se člověk v životě potkává: rodinné vztahy, láska, žárlivost, nevěra, šílenství, psychické úchylky, fyzické odchylky, …
- vše je relativní, každý má svou pravdu
- *avantgardní drama*: vybočuje z hlavního proudu v tématu nebo ve formě (nebo obojím)
- (*komedie*) **Každý má svou pravdu**
- (*hra*) **Šest postav hledá autora**: obsah klasický, ale forma je avantgardní, velké množství scénických poznámek (známe od bratří Mrštíků), je to vlastně divadlo na divadle, osoby nejsou pojmenovány → může se to vztahovat ke komukoliv je tam manželský trojúhelník, ti herci jakoby chtějí ztvárnit tu rodinu, ale sami říkají, že jsou to jen herci, je tam těch šest postav a ta rodina, ti herci se snaží ztvárnit jakože jak by to pojali U 72, dá se to chápat i tak, že to téma je avantgardní, pokud jako téma chápeme to co se tam děje

  → Č 192

  Nápověda: v divadle boudička, která napovídá hercům slova

  boří to dohodu mezi hledištěm a jevištěm, že herci jen hrají postavy a nejsou postavami samotnými; často je to přerušováno, každý má svou pravdu, předvádí to ze svého úhlu pohledu, často se na jevišti přou, je to častokrát přerušováno

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

PRÓZA A DRAMA VE SVĚTOVÉ LIT. DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Guillaume Apollinaire (1880-1918)

- Francouz polsko-italského původu; básník, prozaik, dramatik
- (*futuristické drama*) **Prsy Tiréziovy**: surrealistické až futuristické drama, avantgardní námětem i ztvárněním, téma absolutní emancipace

Bertolt Brecht (1898-1956)

- Němec, dramatik, režisér, i divadelní teoretik, básník, prozaik
- náměty ze starších děl, která nebyla dramata (převáděl je do divadelní podoby)
- levicově orientovaný, 1933 prchá před nacismem z Německa
- *epické divadlo*: děj je přerušován (komentáře), říká "je to jen hra", herci se obracejí k divákovi (prolomení čtvrté stěny), písně, rozbíjení iluze a reality
- k prolamování bariéry mezi jevištěm a hledištěm se používají tzv. **zcizovací efekty**, díky nim nedochází ke katarzi (doznění hry, úleva – nestalo se to mně)
- **Třígrošová opera**
- **Matka Kuráž a její děti**: (Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen – Poběhlice Kuráž, německy barokní autor), markytánka Anna Fierlingová válku "potřebuje" kvůli obchodu (prodává vojákům svoje zboží), využívá válku ve svůj prospěch, postupně přichází o všechny tři již dospělé děti (mimochodem měla každé s někým jiným), největší neštěstí: nepochopí podstatu, dívá se na válku pozitivně, nevidí hrůzu nebo to, že by o děti nepřišla, kdyby válka nebyla; Kuráž je schopná si poradit, přežít kdykoliv, čtenář ji potká jako pannu, pak je z ní prostitutka, díky tomu přežívá; téma třicetileté války, **pikareskní román** = z renesance, hl. postava vychytralá, šibal, často sluha, i ve vyšších vrstvách, ale sám k nim nepatří. zdravý selský rozum, krádeže, podvody apod.
- **Kavkazský křídový kruh**: námět už ve Starém zákoně i v čínské pověsti, děj se odehrává v soudobé Gruzii (v době Brechta), kde se chystá převrat, rodina (vysoce postavená, otec despota) prchá před revolucí, ale ve spěchu zapomenou na své malé dítě, které nechají v paláci, kde žili, jedna dívka sloužící v rodinném sídle se mimina ujme a musí se o něj postarat, kvůli tomu nestihne rande se svým milým, ten si pak myslí, že je mu nevěrná, paní kněžna si vzpomene na své dítě a chce ho zpět (manžel umřel a ona potřebuje dědit), najde ho, nastává biblická situace: soudce rozhoduje, komu bude dítě patřit (biologická matka vs. ta, co ho vychovala; soudce, byť ochlasta, si vzpomene na Šalamouna, nakreslí křídový kruh na zem, řekne, že ta, kdo ho vytáhne vyhrála, služka se ho vzdá, aby dítěti neublížila)

Eugene O'Neill (1888-1953)

- USA, psal psychologická dramata, čerpal hodně z vlastního života, další náměty – rasismus, předsudky, touha po moci, iluze vs. realita, partnerské vztahy, …
- hry dodnes uváděny i v ČR
- hodně čerpal z vlastního života
- rád si hraje s psychologií, nutí lidi přemýšlet
- **Smutek sluší Elektře**: antický námět zasazen do doby války Severu proti Jihu, jednání postav určují vášně, touhy, instinkty; otec Agamemnon válčí v trojské válce, jeho žena si najde milence, pak milenec a žena Agamemnona zabijí, dcera ho pomstí a zabije vlastní matku (Klytaimnestru) – nezabije ho ona (Elektra) , ale přivede bratra (Orestea), aby to udělal on; vztah dcery a otce až moc blízký, dcera si ho idealizuje, žádný muž není jako její otec, jednání postav určují vášně, touhy, instinkty
- **Cesta dlouhým dnem do noci**: ve hře se autor vyrovnává s vlastními traumaty, osudy 4 členů rodiny Tyronovy; velmi náročná, vztahy zajímavé; osočování x láska, nikdo nemůže nikomu pomoct, ani sám sobě, všichni spolu x každý sám.

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.

→ Č 202

1. Jaké problémy mají členové rodiny?
   James Tyrone (otec): problémy v práci, peníze (jako jediný v rodině vydělává), nemá vyloženě málo peněz ale bojí se chudoby, škudlí, pije hodně alkohol (říká, že má důvod)
   Mary (matka): je závislá na morfiu, je neustále nespokojená, necítí se nikde jako doma, je osamělá, přišla o jednoho syna, má strach o Edmunda
   Jamie (starší syn): sklony k alkoholismu, je mu něco přes 30, je bez práce
   Edmund (mladší syn): je nemocný – má tuberkulózu, trápí se i stavem ostatních lidí
   celkově: jsou chudí
   Jamie (7 let) šel do dětského pokoje, kde byl jeho bratr Evžen, když měl spalničky a ten bratr je chytil a zemřel (byl malý).
2. Jaké je pozadí problémů? Proč k nim došlo?
   Syn Evžen (prostřední) se nakazil spalničkami od Jamieho (Tyrone byl pryč a Mary jela za ním) a ve věku asi dvou let umřel, protože chytil spalničky. Mary si myslí, že to Jamie udělal schválně.
   Mary měla po porodu edmunda bolesti a doktor jí předepsal morfium, aby se jich rychle zbavila → stala se na něm závislá
3. Jaké jsou vzájemné vztahy mezi členy rodiny?
   napjaté, všichni mají svoje problémy, ale navzájem pro sebe nemají pochopení, vázne komunikace, recidiva, komplikované; mají se rádi, mají mezi sebou pouto, ale vzájemně nad sebou lámou hůl, vyčítají si věci, nedokážou mezi sebou komunikovat a najít řešení, nedokážou pomoct ani sami sobě
4. Dešifruj symboliku titulu.
   celý děj se odehrává během 24 hodin, kdy se děje hromada věcí (je to dlouhý den) a potom na konci (večer, v noci) se zase poddají svým problémům a neřestem, tma symbolizuje uzavřenost a neschopnost je řešit

Federico García Lorca (1898-1936)

- Španěl, během občanské války zastřelen fašisty, básník i dramatik
- **Krvavá svatba**: archetypální drama: jsou tam typizované postavy, žádná z nich nemá jméno, jsou určovány sociální rolí (je tam otec nevěsty, nevěsta, matka ženicha, ženich, otec matka atd., jediné jméno je Leonardo); nevěsta ve svatební den opouští ženicha s Leonardem, s nímž dříve chodila, ale který je již ženatý, bohatá symbolika, jeho manželkou byla sestřenice té nevěsty, manželka s Leonardem chodila, ale z nějakého důvodu to nedopadlo, je celkem patrné, že jsou k sobě pořád přitahováni, v noci k ní jezdí na koni blízko do hor jenom proto, aby jí byl nablízku; drama taky ukazuje na osud žen, je to vidět na postavách matky a nevěsty
- **Dům Bernardy Albové**: prvky sociální kritiky, ulpívání na tradicích ničí životy pěti mladých žen, po smrtí manžela jejich matka na osm let uzavírá dům, ten se pro dívky mění ve vězení, situace po smrti muže (živitele rodiny), matka, která má pět dcer velmi dbá na španělské tradice, má se uzavřít na osm let do smutku a rozhodne se, že to dodrží, takže pěti mladým slečnám de facto ničí život; taky když je více dcer v rodině, musí se postupně vdávat od nejstarší postupně, ta nejstarší má ženicha, ale stane se to, že se zamiluje do té nejmladší; ve hře nevystupuje, jen se o něm mluví, nebude prozrazovat, jak to skončí

Hanka byla na recitační soutěži a Literáková, dozvěděvši se tuto skutečnost, se usmála. (ona červená) (naštvaně) No jasně, ale souřadný poměr může být sedmerého typu.